

EUROPESE
COMMISSIE

Brussel, 14.4.2014
COM(2014) 239 final

2014/0131 (NLE)

Voorstel voor een

BESLUIT VAN DE RAAD

betreffende het namens de Europese Unie in te nemen standpunt tijdens de 103e zitting van de Internationale Arbeidsconferentie, wat betreft een aanbeveling ter aanvulling van het Verdrag betreffende de gedwongen arbeid, 1930 (nr. 29) van de Internationale Arbeidsorganisatie

TOELICHTING

1. ACHTERGROND VAN HET VOORSTEL

Met het oog op voortzetting en versterking van de bestaande succesvolle praktijken op het gebied van de samenwerking tussen de Unie en haar lidstaten, en in overeenstemming met de regels van de Verdragen, heeft dit voorstel tot doel het standpunt van de Unie vast te stellen voor de 103e zitting van de Internationale Arbeidsconferentie, wat betreft een aanbeveling ter aanvulling van het Verdrag betreffende de gedwongen arbeid, 1930 (nr. 29) van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO).

Het Verdrag betreffende de gedwongen arbeid, 1930 (nr. 29) van de IAO, hierna "het Verdrag" genoemd, is een van de acht fundamentele verdragen van de IAO – de fundamentele internationale arbeidsnormen – en wordt beschouwd als een instrument inzake de mensenrechten. Bij de aanneming van het Verdrag in 1930 deed de Internationale Arbeidsconferentie een beroep op de lidstaten om het gebruik van gedwongen arbeid zo snel mogelijk uit te bannen en strafbaar te stellen. Meer dan 80 jaar later en ondanks de bijna universele ratificatie van het Verdrag bestaat deze praktijk echter nog steeds, zij het in andere vormen dan die welke begin twintigste eeuw zo zorgwekkend werden gevonden: de IAO schat dat wereldwijd ten minste 20,9 miljoen mensen het slachtoffer zijn van gedwongen arbeid.

De tijdens de 103e zitting van de Internationale Arbeidsconferentie, hierna "de Conferentie" genoemd, te overwegen IAO-aanbeveling heeft tot doel hiaten in de uitvoering aan te pakken teneinde de preventie van op arbeidsuitbuiting gerichte mensenhandel en de bescherming en schadeloosstelling van slachtoffers van gedwongen arbeid te bevorderen.

De aanneming van een protocol over hetzelfde onderwerp staat ook op de agenda van de Conferentie en maakt het voorwerp uit van een afzonderlijke aanbeveling voor een besluit van de Raad houdende machtiging tot het openen van de onderhandelingen.

1.1. Overweging en mogelijke aanneming van een aanbeveling ter aanvulling van het Verdrag betreffende de gedwongen arbeid, 1930 (nr. 29) van de IAO, tijdens de 103e zitting van de Internationale Arbeidsconferentie van 28 mei tot en met 12 juni 2014

In de agenda van de Internationale Arbeidsconferentie van 2014 is een punt "aanvulling van het Verdrag betreffende de gedwongen arbeid, 1930 (nr. 29)" opgenomen dat betrekking heeft op het vaststellen van normen en tot doel heeft een protocol en/of een aanbeveling aan te nemen.

Dit agendapunt van de Conferentie is tijdens de 317e zitting van de Raad van Beheer van de IAO (in maart 2013) voor de 103e zitting van de Conferentie geselecteerd als eenmalig te bespreken punt met betrekking tot het vaststellen van normen.¹ Daartoe werd besloten op grond van de aanbevelingen van de vergadering van deskundigen op het gebied van gedwongen arbeid en op arbeidsuitbuiting gerichte mensenhandel die in februari 2013 door de Raad van Beheer van de IAO werd bijeengeroepen "teneinde hiaten in de huidige dekking van de IAO-normen aan te wijzen en aan de hand daarvan te bepalen of er normen vastgesteld moeten worden om: i) de verdragen van de IAO betreffende gedwongen arbeid aan te vullen met het oog op preventie en de bescherming van slachtoffers, met inbegrip van schadeloosstelling;

¹ GB.317/INS/2(Rev.) en Record of Decisions, 25 maart 2013.

en ii) op arbeidsuitbuiting gerichte mensenhandel aan te pakken"². Het proces maakt deel uit van het IAO-actiekader voor 2012-2016 voor de doeltreffende en universele eerbiediging, bevordering en verwezenlijking van fundamentele principes en rechten met betrekking tot werk³.

De vorm van het voorgelegde instrument of de voorgelegde instrumenten – protocol en/of aanbeveling – zal door de Conferentie zelf worden bepaald op basis van de voorstellen die het Internationaal Arbeidsbureau in het verslag van maart 2014 aan de Conferentie heeft gedaan na raadpleging van de drie groepen van de IAO eind 2013⁴. Sommige van de groepen geven de voorkeur aan een aanbeveling die bij een protocol wordt gevoegd, andere alleen aan een aanbeveling; hoe het besluit van de Conferentie op dit punt zal uitvallen is nog onzeker⁵. Een aanbeveling zal een aanvulling vormen op het Verdrag en eventueel op het protocol, met meer gedetailleerde richtsnoeren over de wijze waarop de basisbeginselen van het Verdrag en eventueel van het protocol moeten worden toegepast. Dit voorstel spitst zich wat beide gevallen betreft toe op de inhoud van een dergelijke aanbeveling, op basis van het aan de Conferentie voorgelegde verslag.

1.2. Inhoud van de voorgestelde aanbeveling

Het doel van de overwogen norm(en) is "hiaten in de uitvoering aan te pakken teneinde preventie-, beschermings- en schadeloosstellingsmaatregelen te bevorderen en aldus de daadwerkelijke uitbanning van gedwongen arbeid te bewerkstelligen".

In het voorstel voor een aanbeveling, dat de inhoud vormt van het aan de 103e zitting van de Internationale Arbeidsconferentie voorgelegde verslag IV (2B)⁶, komen de volgende aspecten aan bod:

- nationaal beleid: met inbegrip van actieplannen, coördinerende en toezichthoudende instanties, gegevensverzameling;
- preventie: strategieën voor de aanpak van de onderliggende oorzaken van gedwongen arbeid, waaronder het mondig maken van specifieke kwetsbare bevolkingsgroepen, dekking en handhaving van het arbeidsrecht, bewustmaking, opleidingsprogramma's en oriëntatie vóór vertrek voor migranten, gebruik van talen en vertaling, coherent migratiebeleid en internationale samenwerking inzake migratie, basisniveaus voor sociale bescherming, vermindering van de handel in en de vraag naar goederen en diensten die bezoedeld zijn door gedwongen arbeid;
- bescherming van slachtoffers op basis van geïnformeerde toestemming en ongeacht hun bereidheid om mee te werken aan het strafproces: zorgen voor

² Tripartiete vergadering van deskundigen op het gebied van gedwongen arbeid en op arbeidsuitbuiting gerichte mensenhandel (Genève, 11–15 februari 2013), Verslag ter discussie tijdens de tripartiete vergadering van deskundigen inzake de mogelijke aanneming van een IAO-instrument ter aanvulling van het Verdrag betreffende de gedwongen arbeid, 1930 (nr. 29) (TMELE/2013); Eindverslag (TMELE/2013/7); Door de vergadering aangenomen conclusies (TMELE/2013/6).

³ IAO: Resolutie inzake de terugkerende discussie over fundamentele principes en rechten met betrekking tot werk, Internationale Arbeidsconferentie, 101e zitting, Genève, 2012, punten 8 tot en met 31.

⁴ <http://www.ilo.org/ilc/ILCSessions/103/reports/reports-to-the-conference/lang--en/index.htm>

⁵ Zie de in het kader van de raadpleging ontvangen reacties in het verslag IV (2A) aan de Conferentie: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_239813.pdf

⁶ Beschikbaar voor het publiek op de website van de IAO: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_239814.pdf

onmiddellijke hulp en herstel en rehabilitatie op lange termijn voor alle slachtoffers, gezondheidszorg, huisvesting, materiële, sociale en economische hulp, onderwijs en opleiding, bescherming tegen intimidatie en represailles en tegen bestraffing van strafbare feiten die zij onder dwang hebben begaan, specifieke bescherming voor kinderen van wie wordt aangenomen dat zij minderjarig zijn en voor migrerende werknemers met bedenktijd, tijdelijke of permanente verblijfstitel, naargelang het geval, alsmede veilige en bij voorkeur vrijwillige repatriëring; maatregelen tegen frauduleuze arbeidsbemiddeling;

- schadeloosstelling en toegang tot de rechter: toegang tot gepaste rechtsmiddelen voor alle slachtoffers, het recht op schadeloosstelling, informatie en advies, mogelijke vertegenwoordiging van slachtoffers, toegang tot rechtsmiddelen ongeacht de nationaliteit van slachtoffers en hun verblijfsstatus op het desbetreffende grondgebied, fondsen voor schadeloosstelling van slachtoffers;
- handhaving: arbeidsinspectie, verbeurdverklaring van winsten uit gedwongen arbeid, aansprakelijkheid van rechtspersonen, bestraffing van daders, indicatoren voor de identificatie van slachtoffers;
- internationale samenwerking: technische samenwerking, wederzijdse rechtsbijstand, uitwisseling van informatie en goede praktijken.

Het voorstel voor een aanbeveling zal de basis vormen voor de onderhandelingen over de tijdens de 103e zitting van de Internationale Arbeidsconferentie aan te nemen aanbeveling.

1.3. Verdeling van bevoegdheden op het door het Verdrag en de voorgestelde aanbeveling bestreken gebied

De voorgestelde bepalingen van de aanbeveling vallen gedeeltelijk onder de door de Verdragen aan de Unie verleende bevoegdheid. Bovendien hebben veel ervan betrekking op gebieden van het Unierecht waarin de regelgeving op het niveau van de EU al ver gevorderd is.

De aanbeveling behandelt aspecten van de bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers, die voornamelijk verband houden met de justitiële samenwerking in strafzaken⁷ en die worden gereguleerd bij Richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan ("bestrijding van mensenhandel") en Richtlijn 2012/29/EU tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten ("de rechten van slachtoffers"). Deze aspecten worden ook behandeld in het VN-Protocol inzake de voorkoming, bestrijding en bestraffing van mensenhandel, in het bijzonder vrouwenhandel en kinderhandel, tot aanvulling van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen grensoverschrijdende georganiseerde misdaad, uit 2000 ("Mensenhandelprotocol van de VN"), waarbij de EU partij is.

De aanbeveling zal betrekking hebben op aspecten die verband houden met de sociale politiek⁸ en waarvoor met name voorschriften zijn vastgesteld in Richtlijn 91/533/EEG betreffende de verplichting van de werkgever de werknemer te

⁷ Artikel 82, lid 2, en artikel 83, lid 1, VWEU.

⁸ Artikel 153 VWEU.

informereren over de voorwaarden die op zijn arbeidsovereenkomst of -verhouding van toepassing zijn ("schriftelijke verklaring") en Richtlijn 2008/104/EG betreffende uitzendarbeid, alsmede de richtlijnen inzake de gezondheid en veiligheid op het werk, de arbeidstijd, de bescherming van jongeren op het werk en de bescherming van het moederschap⁹.

De aanbeveling zal betrekking hebben op aspecten die verband houden met asiel en immigratie¹⁰ en waarvoor met name voorschriften zijn vastgesteld in Richtlijn 2004/81/EG betreffende de verblijfstitel die in ruil voor samenwerking met de bevoegde autoriteiten wordt afgegeven aan onderdanen van derde landen die het slachtoffer zijn van mensenhandel of hulp hebben gekregen bij illegale immigratie, en Richtlijn 2009/52/EG inzake sancties tegen werkgevers die bewust illegaal verblijvende onderdanen van derde landen tewerkstellen ("sancties tegen werkgevers"), die voorziet in sancties, met inbegrip van strafrechtelijke sancties, tegen werkgevers die illegale migranten uitbuiten en die maatregelen bevat voor de schadeloosstelling van de slachtoffers van dergelijke uitbuiting.

De aanbeveling kan, met het oog op de bescherming van migrerende werknemers, gevolgen hebben voor het vrije verkeer van werknemers dat is gewaarborgd krachtens artikel 45 VWEU en Verordening (EU) nr. 492/2011 betreffende het vrije verkeer van werknemers binnen de Unie. De aanbeveling zal verder van invloed zijn op internationale overeenkomsten, ontwikkelingssamenwerking en handelsinstrumenten van de EU waarbij wordt verwezen naar de fundamentele arbeidsnormen en de ratificatie en effectieve tenuitvoerlegging van fundamentele IAO-verdragen door derde landen, uitbreidingslanden en de EU.

Tegelijkertijd zal de aanbeveling ook betrekking hebben op aangelegenheden die buiten de door de Verdragen aan de EU verleende bevoegdheid vallen.

2. RESULTATEN VAN DE RAADPLEGING VAN BELANGHEBBENDE PARTIJEN EN EFFECTBEOORDELING

Niet van toepassing.

3. JURIDISCHE ELEMENTEN VAN HET VOORSTEL

Aan de 103e zitting van de Internationale Arbeidsconferentie moet de taak worden toevertrouwd het bedoelde voorstel voor een aanbeveling ter aanvulling van het Verdrag betreffende de gedwongen of verplichte arbeid, 1930 (nr. 29) van de IAO in overweging te nemen en aan te nemen.

Een aanbeveling heeft als zodanig geen bindende kracht en hoeft niet door de IAO-leden te worden geratificeerd. Een aanbeveling wordt door de instanties die toezicht houden op IAO-normen gebruikt ter beoordeling van de toepassing van de desbetreffende arbeidsnormen en bevat richtsnoeren voor nationaal beleid en nationale wetgeving en praktijken. Overeenkomstig artikel 19, lid 6, onder b) en c), van het Statuut van de IAO vloeien uit de aanneming van een aanbeveling bepaalde verplichtingen voor de partijen voort. In dit verband moet elke partij binnen een bepaalde termijn wetgevende of bestuursrechtelijke procedures opstarten om de toepassing ervan in haar interne rechtsorde in overweging te nemen, de IAO in kennis stellen van de maatregelen die zijn genomen om haar rechtsorde in

⁹ De Richtlijnen 89/391/EEG, 94/33/EEG, 2003/88/EG en 92/85/EEG.

¹⁰ Artikel 79 VWEU.

overeenstemming te brengen met de aanbeveling en, voor zover zij besluit de aanbeveling niet toe te passen, met gepaste tussenpozen verslag aan de IAO uitbrengen over de huidige stand van de nationale wetgeving en praktijken ten aanzien van de aangelegenheden waarop de aanbeveling betrekking heeft.

Hieruit volgt dat de beoogde aanbeveling een handeling met rechtsgevolgen van een krachtens een internationale overeenkomst opgericht lichaam zal vormen in de zin van artikel 218, lid 9, VWEU.

Alleen staten kunnen lid zijn van de IAO, amendementen voorstellen en deelnemen aan de stemming over de aanneming van de aanbeveling tijdens de Internationale Arbeidsconferentie. De Unie is als waarnemer uitgenodigd voor de Conferentie.

Aangezien de aanbeveling zowel betrekking zal hebben op aangelegenheden die onder de door de Verdragen aan de Unie verleende bevoegdheid vallen als op aangelegenheden die uitsluitend onder de bevoegdheid van de lidstaten vallen, moeten de Unie en de lidstaten echter gezamenlijk optreden in een geest van loyale samenwerking, zoals bepaald in artikel 4, lid 3, VEU. Met het oog daarop moeten de lidstaten bij hun optreden in het kader van de IAO tevens gezamenlijk optreden in het belang van de Unie.

In deze fase lijkt de voorgestelde aanbeveling in overeenstemming te zijn met de uitgangspunten van het recht en het beleid van de Unie op dit gebied. De met de voorgestelde aanbeveling nagestreefde algemene beginselen zijn niet in tegenspraak met het recht en het beleid van de Unie en op het eerste gezicht is de voorgestelde aanbeveling niet onverenigbaar met het *acquis* van de Unie.

Amendementen op de voorgestelde tekst tijdens de conferentie moeten echter alleen worden voorgesteld of aanvaard indien zij verenigbaar zijn met de bestaande wetgeving van de Unie.

4. PRAKTISCHE ASPECTEN

De lidstaten moeten binnen de instanties van de IAO op gecoördineerde wijze gezamenlijk optreden in het belang van de Unie. Op grond van het juridisch kader van de IAO kunnen gedurende het onderhandelingsproces alleen de lidstaten amendementen voorstellen en stemmen uitbrengen. Daarom moeten de lidstaten, die zowel op grond van hun nationale bevoegdheid als gezamenlijk in het belang van de Unie optreden, en de Commissie gezamenlijk optreden in een geest van loyale samenwerking. Hiertoe moeten de lidstaten en de Commissie elkaar bijstaan bij de uitvoering van hun taken om de best mogelijke verdediging van de belangen van de Unie en haar lidstaten te waarborgen, en moeten zij bij de uitoefening van hun taken worden ondersteund door de beste beschikbare deskundigen van zowel de lidstaten als de Commissie.

Vanwege de wisselwerking tussen het protocol en de aanbeveling, die tijdens de conferentie het voorwerp zullen vormen van besprekingen en onderhandelingen binnen hetzelfde comité, moet het gedetailleerde standpunt van de Unie worden vastgesteld na afweging van de voor het protocol vastgestelde onderhandelingspositie.

Voorstel voor een

BESLUIT VAN DE RAAD

betreffende het namens de Europese Unie in te nemen standpunt tijdens de 103e zitting van de Internationale Arbeidsconferentie, wat betreft een aanbeveling ter aanvulling van het Verdrag betreffende de gedwongen arbeid, 1930 (nr. 29) van de Internationale Arbeidsorganisatie

DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name artikel 82, lid 2, artikel 83, lid 1, en de artikelen 153 en 218, lid 9,

Gezien het voorstel van de Europese Commissie,

Overwegende hetgeen volgt:

- (1) Het Verdrag betreffende de gedwongen arbeid, 1930 (nr. 29) van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) schrijft voor dat de partijen bij dat verdrag het gebruik van gedwongen arbeid zo snel mogelijk moeten uitbannen en strafbaar moeten stellen.
- (2) Op de agenda van de 103e zitting van de Internationale Arbeidsconferentie van 28 mei tot en met 12 juni 2014, hierna "de Conferentie" genoemd, staan ter overweging en goedkeuring voorstellen voor een aanbeveling ter aanvulling van het Verdrag, hierna "de ontwerpaanbeveling" genoemd.
- (3) De ontwerpaanbeveling heeft tot doel hiaten in de uitvoering aan te pakken teneinde de preventie van op arbeidsuitbuiting gerichte mensenhandel en de bescherming en schadeloosstelling van slachtoffers van gedwongen arbeid te bevorderen.
- (4) De regels van het Verdrag en de bepalingen van de ontwerpaanbeveling vallen gedeeltelijk onder de door de Verdragen aan de Unie verleende bevoegdheid. Bovendien zal er een wisselwerking optreden tussen de ontwerpaanbeveling en het bestaande *acquis* op het gebied van de sociale politiek¹¹, asiel en immigratie¹², het vrije verkeer van werknemers¹³ en de grondrechten¹⁴. Met name zijn de meeste

¹¹ Met inbegrip van Richtlijn 91/533/EEG betreffende de verplichting van de werkgever de werknemer te informeren over de voorwaarden die op zijn arbeidsovereenkomst of -verhouding van toepassing zijn ("schriftelijke verklaring"), Richtlijn 2008/104/EG betreffende uitzendarbeid, alsmede de richtlijnen inzake gezondheid en veiligheid op het werk, met inbegrip van Richtlijn 89/391/EEG (de kaderrichtlijn), Richtlijn 2003/88/EG betreffende de arbeidstijd, Richtlijn 94/33/EEG betreffende de bescherming van jongeren op het werk en Richtlijn 92/85/EEG betreffende de bescherming van het moederschap.

¹² Met name Richtlijn 2004/81/EG betreffende de verblijfstitel die in ruil voor samenwerking met de bevoegde autoriteiten wordt afgegeven aan onderdanen van derde landen die het slachtoffer zijn van mensenhandel of hulp hebben gekregen bij illegale immigratie, en Richtlijn 2009/52/EG inzake sancties tegen werkgevers.

¹³ Artikel 45 VWEU en Verordening (EU) nr. 492/2011 betreffende het vrije verkeer van werknemers binnen de Unie.

¹⁴ EU-Handvest van de grondrechten, artikelen 4 (het verbod van foltering en van onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen), 5 (het verbod van slavernij en dwangarbeid), 15 (de vrijheid van beroep en het recht te werken), 24 (de rechten van het kind), 31 (rechtvaardige en billijke

bepalingen van de ontwerp-aanbeveling aan bod gekomen in Richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan ("bestrijding van mensenhandel"), voor zover van toepassing, en Richtlijn 2012/29/EU tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten ("de rechten van slachtoffers"). Deze aspecten worden ook behandeld in het VN-Protocol inzake de voorkoming, bestrijding en bestraffing van mensenhandel, in het bijzonder vrouwenhandel en kinderhandel, tot aanvulling van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen grensoverschrijdende georganiseerde misdaad, uit 2000 ("Mensenhandelprotocol van de VN"), waarbij de EU partij is. Verder zal er een wisselwerking optreden tussen de ontwerp-aanbeveling en internationale overeenkomsten, ontwikkelingssamenwerking en handelsinstrumenten van de EU waarbij wordt verwezen naar fundamentele arbeidsnormen en de ratificatie en effectieve tenuitvoerlegging van fundamentele IAO-verdragen door derde landen, kandidaat-lidstaten en de EU.

- (5) Overeenkomstig artikel 19, lid 6, onder b) en c), van het Statuut van de IAO vloeien uit de aanneming van een aanbeveling bepaalde verplichtingen voor de partijen voort. Een aanbeveling bevat verder richtsnoeren voor nationaal beleid en nationale wetgeving en praktijken en wordt door de instanties die toezicht houden op IAO-normen gebruikt om de toepassing van de desbetreffende arbeidsnormen te beoordelen. Hieruit volgt dat de ontwerp-aanbeveling een handeling met rechtsgevolgen van een krachtens een internationale overeenkomst opgericht lichaam zal vormen.
- (6) Gezien het bovenstaande is het overeenkomstig artikel 218, lid 9, VWEU noodzakelijk dat de Raad een besluit vaststelt om het namens de Europese Unie in te nemen standpunt te bepalen voor aangelegenheden die onder de bevoegdheid van de Unie vallen. De lidstaten zullen gezamenlijk optreden in het belang van de Unie, die zelf geen lid van de IAO is¹⁵.
- (7) Aangezien bepaalde veranderingen in de ontwerp-aanbeveling kunnen worden aangebracht alvorens deze door de Internationale Arbeidsconferentie wordt aangenomen, moet worden bepaald dat de lidstaten, die gezamenlijk optreden in het belang van de Unie, gedurende de Conferentie slechts amendementen mogen voorstellen of in mogen stemmen met amendementen wat betreft aangelegenheden die onder de bevoegdheid van de Unie vallen, indien deze verenigbaar zijn met de bestaande EU-wetgeving.

HEEFT HET VOLGENDE BESLUIT VASTGESTELD:

Enig artikel

1. Het standpunt van de Unie tijdens de 103e zitting van de Internationale Arbeidsconferentie houdt in dat zij de aanneming van de beoogde ontwerp-aanbeveling steunt. De tekst van de ontwerp-aanbeveling vormt de inhoud

arbeidsomstandigheden en -voorwaarden) en 32 (het verbod van kinderarbeid en de bescherming van jongeren op het werk).

¹⁵ Advies 2/91 van het Europees Hof van Justitie van 19 maart 1993, Jurispr. 1993, blz. I-1061, punt 26.

van het aan de 103e zitting van de Internationale Arbeidsconferentie voorgelegde verslag IV (2B)¹⁶.

2. Het standpunt van de Unie als bedoeld in lid 1 wordt ingenomen door de lidstaten, die bij de aanneming van de bepalingen van de aanbeveling tijdens de 103e zitting van de Internationale Arbeidsconferentie gezamenlijk optreden in het belang van de Unie.
3. Binnen de instanties van de IAO mogen de lidstaten, die gezamenlijk in het belang van de Unie optreden, zonder verder besluit van de Raad niet-substantiële wijzigingen op dit standpunt overeenkomen.

Gedaan te Brussel,

*Voor de Raad
De voorzitter*

¹⁶ Beschikbaar voor het publiek op de website van de IAO: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocuments/wcms_239814.pdf